

Skolläkarens besök i en vardag efter krigen

Det brinner i Rosengård. Igen. Ett antal containers och soprum har tänts på. När brandmännen kommer för att släcka möts de av stenkastning. Polis får inväntas. Glåporden haglar. Också mot polisbilarna kastas det sten. Det hela får stor uppmärksamhet i medierna.

Dagen därpå befinner jag mig på annan ort för att föreläsa om elevhälsa.

»Så du jobbar i Rosengård?« frågar en av deltagarna under en paus. Bekymrat. »Det måste vara ett tufft jobb. Jag såg på Aktuellt igår. Var det dina elever man såg där? Det verkar ju helt enkelt inte klokt!«

Som så många gånger förr tar jag Rosengård i för-svar:

»Ja, visst är det trist«, säger jag. »Men medierna överdriver. Så fort det händer det minsta i Rosengård så är de där med sina kameror.«

Och jag försöker förklara:

»Det handlar om utanförskap. De här ungdomarna ser brandmän och poliser som representanter för det samhälle de inte släpps in i. Särskilt de poliser som kommer ut från centrala Malmö. I dag är närpolisen tillbaka. Då är det lugnt. Ungdomarna känner dem som personer och litat på dem.«

Och så berättar jag om hur roligt det är att jobba i Rosengård. Hur mycket dynamik och positiv kraft det finns i området. Hur många härliga ungdomar jag får möta varje dag. Jag berättar om den engagerade personal som finns där:

»I Rosengård arbetar man antingen en månad eller mer än tio år. Det blir ett slags positiv selektion. Till något som mest liknar biståndsarbete på hemmaplan. Många trivs med det och gör ett fantastiskt jobb.«

Och så avslutar jag med att berätta om verksamhe-

EN KRUTDURK

Bränderna i soprummen och stenkastningen mot polis och brandmän är en varningssignal om att värre saker kan inträffa om ingenting görs, menar Lars H Gustafsson, före detta skol-läkare i Rosengård.

Foto: Patrick Persson/Scanpix

ten på Drömmarnas hus och om den märkliga teaterproduktionen »Malmö brinner«, där ungdomar från Rosengård bar upp hela föreställningen.

Men på tåget hem funderar jag över varför jag så lätt hamnar på försvar så snart Rosengård kommer på tal. Allt jag sade var i och för sig riktigt. Men det var mycket jag aldrig nämnde. Det kändes inte som om det var läge för det. Den negativa medierapporteringen behöver motbilder. Och ibland undrar jag över den dolda agendan, när strålkastarna riktas mot problemen i fattiga förortsområden. Det gör mig försiktig. Men det finns risker med det också.

Dagen därpå är jag på hembesök hos en tolvårig flicka och hennes familj. Jag känner flickan väl sedan ett år tillbaka. Familjen har varit asylsökande. Processen har dragit ut på tiden alldeles orimligt länge. Pappan är försvunnen i det krigsdrabbade hemlandet och har inte hörts av på flera år. Mamman har gått in i en depression och ligger oftast på sin säng, som är en madrass på golvet. Flickan höll länge modet uppe, men det senaste året har hon blivit alltmer tyst och sluten, börjat stanna hemma från skolan, ätit allt mindre och balanserat på kanten till ett depressivt uppgivenhetstillstånd. Det har krävts ett stort och engagerat arbete från barnpsykiatrik och oss i elevhälsan för att hålla henne över ytan.

Nu har familjen fått sitt uppehållstillstånd, men tre månader senare är situationen ändå oförändrad. Därför är jag här igen. Och på nytt slås jag av hur tungt det känns att komma innanför tröskeln. Flickan, hennes två yngre syskon och mamman bor hemma hos en släktingfamilj och får dela på ett trångt sovrum. Sammanlagt ska nio personer samsas i en liten trea. Nu söker mamman egen lägenhet, men varken flickan eller släktingarna tror att mamman är i stånd att ta hand om sina barn på egen hand. Inte än i alla fall.

Hon är inte ensam om sin belägenhet, flickan jag besöker. Det är hon medveten om, hon nämner det själv i vårt samtal. Men det hjälper henne inte att andra också har det svårt.

Trångboddheten är ett av Rosengårds stora problem, särskilt inom vissa delar av stadsdelen. Knappt 22 000 personer bor här totalt, om man får tro den officiella statistiken. Men alla som får möjlighet att vandra runt hemma hos familjerna, som vi inom elevhälsan, inser snabbt att siffrorna inte stämmer. Här bor många fler, inte officiellt bokförda. Här finns de som fått avvisningsbeslut, gått under jorden och nu tagit sin tillflykt till släktingar och vänner på Rosengård. Och här finns de som inte finns alls men som ändå finns just här. Alltså det proletariat av papperslösa som nu flyttar runt i Europa utan att officiellt ge sig tillkänna, eftersom en ansökan om uppehållstillstånd omedelbart skulle leda till att man, i enlighet med Dublinförordningen, skulle avvisas till »första asyländ«. De bor och arbetar här och bidrar till vår välfärd. Men barnen far ofta illa och är inte ens garanterade rätten till skolgång.

Rosengård är Sveriges mest segregerade stadsdel. Nästan alla här har utländsk bakgrund. Så var det inte från början. Rosengård byggdes upp under 1960- och 1970-talet som en del av miljonprogrammet. Nära Malmö centrum, i det böljande kulturlandskap som tillhörde Rosengårds lantegendom. Centralt och ändå lantligt. Rikligt med grönområden.

»ÄR DET HÄR SVERIGE?«
Frågan ställs av en flykting från Irak som vill bo i det »riktiga« svenska samhället, inte i ett område som har drag av flyktinglägret han och familjen kommit från.

Foto: Drago Pruvlovic/Scanpix

Ett vackert område med bra läge. Från början var en stor del av befolkningen svenskfödd. Så kom den stora flyktingvågen från Libanon under 1980-talet. I Rosengård fanns lägenheter, och snabbt kom stadsdelen att bli ett slags centrum för arabiskspråkiga flyktingar. Så är det delvis fortfarande, även om nu mer än 50 språk talas här.

Någon gång under början av 1990-talet kom Rosengård till den kritiska punkt i utvecklingen, som varit tydlig även i andra liknande områden. Den inträffar då andelen invånare med utländsk bakgrund når en viss nivå, kanske runt 70 procent. Då kommer en utflyttningsvåg, som kan gå mycket snabbt: de kvarvarande med svensk bakgrund ger sig iväg. Det finns säkert flera orsaker till det. Ett argument jag ofta mött är att man vill värna sina barns rätt att få växa upp i en åtminstone huvudsakligen svenskspråkig miljö.

Att nu komma till Rosengård är som att komma till en annan värld. Jag tar ofta en kopp kaffe på kaféet i Rosengårds centrum. Man kan sitta där ganska länge utan att höra ett enda ord svenska. Jag trivs här. »Det här är också Sverige«, säger jag till mig själv.

Inte bara de med svenska som modersmål vill flytta bort från Rosengård. En dag besöker jag en familj från Irak. Pappan arbetade som gymnasielärare i Bagdad. Nu är han här tillsammans med sin fru och sina fyra barn. Med uppehållstillstånd klara redan när de kom hit, efter nästan tre år i ett flyktingläger i Syrien. De bor i en trerumslägenhet i ett av Rosengårds mest väl-skötta områden. Men pappan är bekymrad. En förvirrad kvinna springer upp och ner i trappuppgången varje kväll och bankar på lägenheternas dörrar. Hon får ingen hjälp, berättar han. Och så säger han:

»Jag trodde vi skulle komma till Sverige. Men är det här Sverige? Mest liknar det flyktinglägret vi kom ifrån. Men renare och dubbelt så stort. Ingen talar svenska här. Och jag vill ju att mina barn ska lära sig språket. Jag vill härifrån så fort som möjligt. Men utan jobb får jag ingen lägenhet någon annanstans. Vad ska jag göra?«

Några försöker ändå. En annan arbetslös familj jag lärde känna, där den gravida mamman var deprimerad och tidvis oförmögen att ta hand om sina barn, försökte komma till Gävle, där man skulle kunna få hjälp av släktingar. Jag kontaktade socialtjänsten i Rosengård, men ingenting hände. Familjen for då på eget bevåg till Gävle och talade med socialtjänsten där. Mannen förklarade situationen. Men det enda man erbjöds var en enkelbiljett tillbaka till Malmö. Den familjen hamnade sedan i medierna, sedan man inrett en jordkällare i utkanten av Gävle som bostad åt sig. Det hela avfärdades av socialtjänsten som en planerad aktion för att tilldra sig uppmärksamhet. För oss som kände familjen var det inte svårt att förstå den desperation som i så fall låg bakom, men desto svårare att förstå oviljan och oförmågan hos kommunerna att samarbeta för att bistå en av våra mest utsatta familjer.

Samtidigt som jag trivs bra i mitt arbete på Rosengård och samtidigt som jag fortfarande är missnöjsam mot den ensidigt negativa rapporteringen om området måste jag också ge kvinnan som reagerade på sopbränderna rätt: »Det verkar ju helt enkelt inte klokt!« I stort sett vilken parameter man än väljer har Rosengård de högsta ohälsotalen i Malmö. Det gäller kroppshälsa, tandhälsa och psykisk hälsa. En del av det beror på den ständiga inflyttningen av ensamstående och familjer, som kommer direkt från krigsdrabbade länder, flyktingläger eller ett kringflackande liv i misär någonstans i Europa. Men isoleringen, utanförskapet och den faktiska inlåsningen i området gör också sitt till. Trots alla grönområden.

I själva verket är jag djupt oroad. Jag är nämligen övertygad om att bränderna i soprummen och stenkastningen bara är en första varningssignal. Det som hänt i Paris, Marseille och London kommer att hända här också. Om ingenting görs.

Nu, sedan jag efter min pensionering lämnat området och hunnit få lite distans, undrar jag över vad det är som hindrar oss som arbetar i Rosengård, eller i andra liknande områden, från att ropa mycket högre än vi gör. Medan tid är. Jag tror det rör sig om ett slags medberoende. Det finns en uppenbar risk att vi som arbetar här efter en tid börjar känna oss lika speciella och isolerade som de som bor här. Ofta har jag i Rosengård mött en tveksamhet

inför erfarenhetsutbyte med andra. Eftersom man uppfattar förhållandena i Rosengård som så speciella tror man inte att någon annan kan ha så mycket att tillföra. Fortfarande efter tre år i området kunde jag mötas med kommentarer som: »Tro inte att du förstår någonting av hur det är här i Rosengård – du har varit här alldeles för kort tid för det!« Jag känner igen de mekanismerna från vad som lätt händer på slutna vårdinstitutioner.

Till det kommer den naturliga viljan att försvara dem som bor här mot ensidiga och schabloniserade beskrivningar. Och, inte minst, rädslan för att uttalanden om det orimliga i situationen lätt kan uppfattas som en kritik mot flyktingmottagandet i stort och utnyttjas för syften som vi inte känner minsta sympati med eller ens förståelse för.

Låt mig klart deklarerar: Jag menar att vi i Sverige måste ställa in oss på att flyktingmottagandet i framtiden inte kommer att minska utan snarare öka kraftigt. Krig, terror, klimatförändringar, överbefolkning och global orättvisa kommer att leda till ökande flyktingströmmar, och då hjälper det inte att EU försöker bygga högre murar. Sverige har alla möjligheter att klara den utmaningen. Men då krävs ett helt annat engagemang på nationell nivå. Alla kommuner måste ta sin del av ansvaret, och samarbetet kommunerna emellan måste bli mycket bättre.

Samtidigt gäller det att visa respekt för både Rosengård och andra liknande områden, liksom för dem som bor här. Mycket går att göra för att förbättra förhållandena på plats, och en del sådant arbete är redan igång. Rosengård är nu hembygd för en ny ung generation, som är född och uppvuxen här. Jag påminns om det dagarna innan jag slutar min tjänst. Tillsammans med två kollegor gör jag en rad hembesök ute på Mosippan, ett uselt barackområde i Malmös utkant dit familjer hänvisas som blivit vräkt. En tolvårig flicka gråter när hon berättar om vad som hänt: »Vi hade en så fin lägenhet i Rosengård. Jag vill tillbaka dit, det är det enda jag vill!«

Hem till Rosengård.

Lars H Gustafsson
docent, författare
f d skolläkare
i Rosengård

MISSTRO MOT OMVÄRLDEN

Uppfattar man förhållandena i Rosengård som så speciella att ingen som inte har anknytning dit tros ha något att tillföra frågor sig artikelförfattaren.

Foto: Stig-Åke Jönsson/Scanpix

HEMLÄNGTAN

Flickan i den usla baracken, där hennes vräkt familj bodde, längtade hem – till Rosengård.

Foto: Ola Torkelson/Scanpix